پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، انجمن مطالعات جهان اسلام
فصلنامه علمی (مقاله علمی - پژوهشی) پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، سال دهم، شماره چهارم، زمستان ۱۳۹۹، صص ۲۴۲ - ۲۱۱

DOI: ۱۰.۲۱۸۵۹/priw-۱۰۰۴۰۹

رابطه انقلاب اسلامی ایران و محور مقاومت در هویت بخشی

پیروز هاشم پور [۱]
علی محمد حقیقی [۲]

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۶/۲۶ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۹/۲۹

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-23]

[DOR: 20.1001.1.23222980.1399.10.4.1.8]

چکیده

انقلاب اسلامی ایران با رویکرد دینی و با ارائه مولفه های بازگشت به خویشتن، حمایت از مظلومان، مبارزه با صهیونیزم، عدالت طلبی، استقلال خواهی، حمایت از جنبش های آزادیبخش، مقاومت اسلامی، مهدویت و انتظار بعنوان یک هویت جدید به الگویی برای دیگر کشورها و جنبش ها تبدیل شد. از جمله دستاوردهای انقلاب اسلامی شکل گیری محور مقاومت در منطقه است که باعث تقویت حس مقاومت در مقابل نظام سلطه و حکومتهای دست استبدادی خاورمیانه گردیده است. تحقیق بدنبال پاسخ به این سوال اصلی می باشد که رابطه انقلاب اسلامی ایران و شکل گیری محور مقاومت در هویت بخشی به شیعیان حوثی یمن چه می باشد ؟ و در پاسخ فرضی اشاره داشتیم انقلاب اسلامی به همراه مولفه های قدرت نرم خود باعث هویت بخشی و خودآگاهی به شیعیان حوثی در زمینه های تاثیرپذیری فکری و عملی شخصیت های یمنی از تفکرات انقلابی امام خمینی، سیاسی شدن و حضور فعال شیعیان حوثی در مشارکت سیاسی و اجتماعی یمن ، هویت دینی دادن و دیدگاه توحیدی بخشیدن به مبارزات آنها، احیای شیعیان زیدی و گسترش شیعه دوازده امامی، گسترش شعارهای ارزشی میان شیعیان یمن، شکل گیری و تقویت نهادها و تشکل های فرهنگی شیعی و القای روحیه مبارزه با استبداد داخلی و استعمار خارجی شده که در نهایت بعد از دومینوی فروپاشی حکومتهای عربی سال ۲۰۱۱ با تسلیم و کناره گیری علی عبدالله صالح زمینه را برای خواسته های دینی و سیاسی مشروع خود فراهم نموده اند.

واژه‌های کلیدی: انقلاب اسلامی، قدرت نرم، هویت، حوثی ها، محور مقاومت

۱. دانشجوی دکتری علوم سیاسی، واحد لامرد، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، ایران. pirouz.hashempour@yahoo.com
۲. استادیار گروه علوم سیاسی، واحد لامرد، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، ایران. am.haghighi@yahoo.com

Copyright © 2010, SAIWS (Scientific Association of Islamic World Studies). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International, which permits others to download this work, share it with others and Adapt the material for any purpose

مقدمه

پیروزی انقلاب اسلامی ایران به رهبری امام خمینی(ره) در اواخر سده بیستم میلادی، تمامی معادلات بین المللی که در چارچوب نظام دوقطبی شرق و غرب تعریف می شد را بر هم زد. انقلابی که از نظر تئوری با آن چه بعنوان چارچوب ها و ملزومات ضروری برای انقلاب در نظر گرفته می شد، بسیار متفاوت بود. دنبال نمودن رویکرد عدم جدایی دین از سیاست و حکومت در شرایطی به وقوع پیوست که جامعه بشری به سمت کنار گذاشتن دین از عرصه زندگی سیاسی و اجتماعی حرکت می کرد. انقلاب اسلامی ایران، آثار نمایان و مشخصی بر دولتها، جنبش ها و گروههای مردمی کشورهای اسلامی خصوصا شیعی مذهب داشته و اسلام و جوامع اسلامی را از سکون و انزوا خارج کرد و انرژی آزاد شده آن، بعد از چندین سده بعنوان موتور محرکه همه خیزش ها و جریانات و جنبش های اسلامی مردم مسلمان منطقه را از توانایی ها و حقوق مسلّم خود آگاه نموده است. بر این اساس انقلاب اسلامی با مولفه های هویتی خود همچون بازگشت به خویشتن، حمایت از مظلومان، مبارزه با صهیونیزم، مردم سالاری دینی، عدالت طلبی، استقلال خواهی، حمایت از جنبش های آزادیبخش، مقاومت اسلامی، مهدویت و انتظار (اکبری، ۱۳۸۸:۱۵۰). ، شیعیان بعنوان مسلمانان فراموش شده در کشورهای عربی را مورد توجه قرار داده و هویت جمعی آنها در منطقه خاورمیانه را متاثر نمود. شیعیان یمن و جمعیت شیعی آن کشور از همان ابتدای پیروزی انقلاب تحت تاثیر افکار و اندیشه های اسلامی - شیعی انقلاب اسلامی قرار گرفت، بطوری که بسیاری از شخصیت های یمنی مانند بدرالدین و حسین الحوثی اندیشه های امام خمینی(ره) را الگویی برای ایجاد جبهه مقاومت اسلامی در یمن قرار دادند که در این حین طلاب بسیاری از یمن وارد حوزه علیمه قم شدند تا بیشتر با افکار و اندیشه های انقلاب آشنا شوند. تاثیر پذیری و تاثیرگذاری انقلاب اسلامی بر شیعیان یمن که تحت عنوان گروه انصارالله و یا جنبش شیعی حوثی ها نامیده می شوند، بسیار قابل توجه است و در این نوشتار به بررسی و موشکافی اثرات انقلاب اسلامی در قالب شکل گیری جبهه مقاومت اسلامی بر روی شیعیان حوثی در یمن ، می پردازیم . انقلاب اسلامی نه تنها موجب مراجعت مجدد به زیدیه شد، بلکه موجب گردید تا اصول جهادی موجود در فرهنگ مذهبی آنان پررنگ تر از گذشته نمود یابد. آنچه باید به آن توجه داشت، قدرت یابی

فصلنامه علمی -پژوهشی پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

سال دهم، شماره چهارم، زمستان ۱۳۹۹
[Downloaded from priw.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1399.10.4.1.8]

روزافزون انصارالله است که نام خود را از حزب الله اخذ کرده است و این امید هست که با محور مقاومت اسلامی به رهبری ایران پیوند جدی برقرار نماید. (پوستین چی،۱۸:۱۳۸۹). پذیرش آرمانهای انقلاب اسلامی نزد آنان بیشتر فرایندی یکجانبه(غیرمستقیم از نوع فرهنگی و فکری است). به بیان دیگر شاخصه فرهنگی در قالب ظلم ستیزی و حق طلبی مهم ترین تاثیر پذیری حوثی ها از انقلاب اسلامی ایران بوده است. نمود تاثیرپذیری شیعیان یمن از انقلاب اسلامی و مقابله با استبداد داخلی و استعمار خارجی را می توان در اعتراضات و انقلاب های عربی سال ۲۰۱۱ خاورمیانه عربی و شمال آفریقا شاهد ملاحظه کرد که بصورت دومینویی دیکتاتورهای عربی را یکی پس از دیگری از تونس تا یمن را به ورطه فروپاشی کشانید. بدینوسیله در این تحقیق به دنبال واکاوی این پرسش می باشیم که رابطه انقلاب اسلامی ایران و محور مقاومت در مبحث هویت بخشی به شیعیان حوثی یمن چه می باشد ؟ و در پاسخ فرضی اشاره داشتیم انقلاب اسلامی به همراه مولفه های نرم و هویت بخش خود باعث احیا و خودآگاهی به شیعیان زیدی در زمینه های تاثیرپذیری فکری و عملی شخصیت های یمنی از تفکرات انقلابی امام خمینی، سیاسی شدن و حضور فعال شیعیان حوثی در مشارکت سیاسی و اجتماعی یمن، هویت دینی دادن و دیدگاه توحیدی بخشیدن به مبارزات آنها، احیای شیعیان زیدی و گسترش شیعه دوازده امامی، گسترش شعارهای ارزشی میان شیعیان یمن، شکل گیری و تقویت نهادها و تشکل های فرهنگی شیعی و القای روحیه مبارزه با استبداد داخلی و استعمار خارجی شده که در نهایت با تسلیم و کناره گیری علی عبدالله صالح زمینه را برای خواسته های دینی و سیاسی مشروع خود فراهم نموده اند.

چارچوب نظری؛ مفهوم هویت

واژه هویت از نظر لغوی بمعنای هستی، ماهیت و سرشت است .مفهوم هویت[1] نخست با انتشار کتابی بنام ((جماعت تنها)) در سال ۱۹۵۰ میلادی و سپس با انتشار کتاب دیگری در سال ۱۹۶۰ بنام ((هویت و اضطراب)) مطرح می شود. با این هدف که سیاهان، یهودیان و اقلیت های دینی بتوانند به درک خویشتن تاریخی شان دست یابند و در مقابل مهاجمان مقاومت

1. Identity

فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1399.10.4.1.8]

کنند.(افروغ،۱۳۸۷:۲۲) . موضوع هویت بویژه در چند دهه گذشته بی گمان یکی از مهم ترین موضوع ها در حوزه روابط میان افراد، جوامع و دولت ها بوده است. هویت نقش معناسازی را چه در سطح فردی و چه در سطح اجتماعی به عهده دارد.به این ترتیب هویت مفهومی است که چه دنیای درونی یا شخصی را با فضای جمعی اشکال فرهنگی و روابط اجتماعی ترکیب می کند. هویت ها معناهایی کلیدی هستند که ذهنیت افراد را شکل می دهند و مردم به واسطه آنها نسبت به رویدادها و تحولات زندگی خود حساس می شوند. امروزه تفسیرهای گوناگونی را از مفهوم هویت می توان ارائه کرد که هر کدام الزامات، اولویت ها، نگرانی ها و امیدهای متفاوتی را مطرح می کنند، اما مسئله مهم این است که هویت در روابط بین افراد، جوامع و دولت ها نقش مهمی دارد. به قول استوارت هال[1]، هویت مربوط به افرادی است که مشابه هم حرف می زنند و از احساسات مشابهی برخوردارند. (تاجیک،۱۳۸۳:۳۰). واترمن هویت را بعنوان یک حس هویت شخصی که بطور واضح تعریفی از خود را ترسیم نموده و شامل اهداف، ارزش ها و باورهایی که شخصی به روشنی آنها را داراست، تعریف می نماید.(دهقانی فیروز آبادی،هاشمی، ۱۳۷۹:۳۷) . هویت همچنین سرچشمه معنا و تجربه برای مردم است. و عبارت است از فرایند معناسازی بر اساس یک ویژگی فرهنگی یا مجموعه به هم پیوسته ای از ویژگیهای فرهنگی که بر منابع معنایی دیگر اولویت داده می شود.(کاستلز[2]،۱۳۸۰:۲۲) .

از دید جامعه شناسان، هویت جهانشمول، ثابت و پایداری وجود ندارد و انسان ها نیز فقط تابع یک هویت واحد نیستند بلکه به هویت های متعدد وابسته اند. در این وضعیت یک شخص می تواند همزمان هویت ملی، هویت مذهبی، هویت قومی، هویت طبقاتی و هویت سیاسی خاص داشته باشد و هم تعارضی میان هویت ها به چشم نمی خورد. این هویت ها از یک سو جنبه اجتماعی دارند یعنی براساس ایجاد پیوند میان خود و شکل های اجتماعی پدید می آیند و از این لحاظ امری اجتماعی محسوب می شوند و از سوی دیگر نسبی هستند و در طول زمان دستخوش تغییر می شوند. در این میان هویت جمعی یا اجتماعی بعنوان درک هر شخص از خود و دیگران از یک سو و درک دیگران از خود و غیر خود از سوی دیگر است.هویت اجتماعی یا جمعی فارغ از پذیرش استقلال یا عدم تمایز آن با هویت فردی و یا دیالکتیک

1. Stuart Hall
2. Manuel Castells

فصلنامه علمی -پژوهشی پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1399.10.4.1.8]

درونی و بیرونی میان هویت ها از دو جنبه از اهمیت بسیاری برخوردار است : الف) نارضایتی از وضع موجود : در شرایطی که وضع موجود پتانسیل لازم و کافی را جهت برآوردن مطالبات انسانی ندارد، هویت خواهی و هویت یابی در راستای نشان دادن نارضایتی از وضع موجود، به هویت جمعی قوام می بخشد. ب) توانایی تغییر وضع موجود و تبدیل آن به وضعیت مطلوب : کنشگران اجتماعی با بازاندیشی در هویت جمعی و بازتولید هویت خود، در صدد تغییر و تحول از شرایط از وضعیت نامطلوب موجود به وضعیت مطلوب آینده بر می آیند. در این شرایط از دیدگاه مانوئل کاستلز[1] سه نوع هویت اجتماعی را می توان از یکدیگر تفکیک کرد.

۱. هویت مشروعیت بخش[2]: این نوع هویت توسط نهادهای رسمی مسلط جامعه ایجاد می شود تا مشروعیت حکومت را بر کنشگران اجتماعی گسترش دهد و عقلانی کند.

۲. هویت برنامه دار[3]: هنگامی که کنشگران اجتماعی با استفاده از مواد و مصالح فرهنگی به بازسازی و تولید هویت جدید می پردازند و بر اساس آن موقعیت خود را در جامعه از نو تعریف می کنند و یا حتی در پی تغییر شکل کل ساخت اجتماعی هستند، این نوع هویت تحقق می یابد. (کاستلز، ۱۳۸۰:۲۳) . این هویت برنامه ای برای یک زندگی متفاوت است. در اینجا ساختن هویت، پروژه یا برنامه ای برای یک زندگی متفاوت است و در جهت دگرگونی جامعه گسترش می یابد.(استیف[4]،۱۹۹۴:۲۸۱)

۳. هویت مقاومت[5]: این هویت در شرایطی همچون بی عدالتی و تبعیض، توسط کنشگران بمنظور ایجاد سنگرهایی برای مقاومت و بقا بر مبنای اصول متفاوت یا متضاد خود با اصول مورد حمایت نهادهای رسمی جامعه یا نظام بین الملل ساخته می شود. هویت مقاومت در دوران جدید نماد اصلی قدرت و امنیت محسوب می شود. کشورهایی که در شرایط تهدید قرار می گیرند، از طریق نشانه های مربوط به هویت مقاومت می توانند موقعیت خود را برسازی کنند و موازنه قدرت را تغییر دهند. هویت مقاومت در ایران بر اساس نشانه هایی از جمله عدالت گرایی شکل گرفته است. تاثیرگذاری فرهنگ شیعی، اندیشه و روح ایرانی را برای

1. Manuel Castells
2. Legitimate identity
3. Programmatic Identity
4. schiff thomas
5. Identity of resistance

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1399.10.4.1.8]

پذیرش رنج و مصیبت آرمانی به منظور تحقق ساختار عادلانه آماده کرد. آنچه که کاستلز، در تبیین قدرت هویت کشورها و گروههای سیاسی بیان کرده، انعکاس روح جدید انقلاب های اجتماعی و جنبش هایی است که ماهیت مقاومت محور دارند.(پوستین چی،۱۸:۱۳۸۹).

به نظر کاستلز هر یک از این هویت ها، به نتیجه متفاوتی در ایجاد جامعه می انجامد. هویت مشروعیت بخش جامعه مدنی ایجاد می کند، یعنی با ایجاد مجموعه ای از سازمانها و نهادها و کنشگران اجتماعی ، منابع سلطه ساختاری را عقلانی می سازد. هویت مقاومت ساز، مقاومت جمعی را در برابر ظلم و ستم ایجاد می کند. این نوع هویت غالبا از بطن احساس بیگانگی و احساس خشم علیه تبعیض ناعادلانه سیاسی یا اقتصادی یا اجتماعی بر می خیزد. بر این اساس هویت مقاومت، هویت دفاعی است که در قالب ایدئولوژی ها و نهادهای مسلط از طریق تقویت حد و مرزها، خطوط تمایز ایجاد می کند.

این سه دسته از هویت اجتماعی که بواسطه بسترمند بودن هویت، تحت تاثیر تحولات اجتماعی برساخته شده و سازمان دهنده معنا می باشند، نقش موثری در بازتولید هویت جمعی دارند. این مسئله با تقویت عنصر آگاهی در چارجوب هویت جمعی بازتولید شده، سبب تقویت اعتماد بنفس و کسب هویت سیاسی میل به مشارکت سیاسی و اجتماعی شده و در صورت جنبه اجتماعی داشتن سبب تقویت مناسبات اجتماعی و ارزش های جمعی و در نهایت انسجام اجتماعی می گردد. چنانچه این وضعیت در میان مسلمانان و بویژه شیعیان خاورمیانه پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران محقق گردید و با نفی هویت مشروعیت بخش سنتی در کشورهای عربی، تقویت هویت مقاومت و بازتولید هویت برنامه دار و با ایجاد یک شبکه معنایی جدید توسط این انقلاب، هویت مسلمانان و بویژه شیعیان تحت تاثیر قرار گرفت.

در این میان، شیعیان در طول تاریخ و در دوران اخیر در منطقه خاورمیانه همواره در اقلیت و محدودیت شدید قرار داشته اند و ساختار استبدادی و اقتدارگرایانه حکومتی در این کشورهای اهل بعضا اهل تسنن جایگاهی برای مشارکت سیاسی و اجتماعی شیعیان باز نکرده اند. و همیشه بعنوان گروهی که در انزوای ژئوپلیتیک قرار داشته شده، در نهایت بعنوان نیرویی چالشی و گریز از مرکز محسوب شدند که مترصد فرصت بوده اند تا بر علیه این حکومت ها در جهت احقاق حقوق خود قیام نمایند. در شرایطی که بنیان اعتراض اجتماعی وجود دارد،

فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1399.10.4.1.8]

می توان از طریق موج های اجتماعی زمینه برای تهییج سیاسی و هویتی شیعیان بوجود آورد. اما با وقوع انقلاب اسلامی ایران، رفتار سیاسی شیعیان در تمام کشورهای اسلامی تحت تاثیر قرار گرفت و مقاومت شیعیان در تمامی کشورهای خاورمیانه افزایش یافت. بنابراین شیعیان هویت خود را بر اساس ادبیات قالب های آیینی و نگرش مذهبی سیاسی کسب کرده بودند و انقلاب ایران این روند را تشدید نمود. در این شرایط، هویت شیعه پس از کسب ماهیت سیاسی اجتماعی برای ایفای نقش سیاسی موثر توانست اعتقادات خود را به برنامه سیاسی تبدیل و در نتیجه، در برابر فشارهای سیاسی حکومت های منطقه مقاومت کند و در این روند انقلاب ایران توانست به شیعیان منطقه خاورمیانه جسارت از دست رفته را بازگرداند و این امر باعث افزایش مقاومت در برابر نظام های سیاسی و کاهش انزوای اجتماعی آنان شد. بعبارتی دیگر پیروزی انقلاب اسلامی و تحولات پس از آن در منطقه، مهمترین عامل در بازیابی نقش و جایگاه شیعیان در خاورمیانه بوده است. بر این اساس پس از استقرار نظام جمهوری اسلامی ایران با بافت هویتی شیعی در ایران، شعیان بعنوان مسلمانان فراموش شده در کشورهای عربی مورد توجه قرار گرفتند و هویت جمعی آن ها در خاورمیانه بازتولید گردید. در واقع انقلاب اسلامی ایران با هویت بخشی به شیعیان، زمینه ایجاد اعتماد به نفس در میان آنها بوجود آورده که این مسئله در قالب مطالبات سیاسی و اجتماعی آنان در دولتهای عربی متبلور گردید.

همانگونه که گفته شد، شیعیان با دارا بودن قالب های ادراکی و تحلیلی بومی برای عدالت گرایی و مبارزه با ظلم و تبعیض به دلیل اینکه همواره در طول تاریخ تحت فشار سیاسی و محدودیت حکومتی قرار گرفته بودند، گرایش بیشتری برای هویت یابی پیدا می کردند. چنانچه به اعتقاد کاستلز، هویت بازسازی شده شیعیان زمینه ساز برنامه سیاسی آنان قرار گرفته است. (کاستلز، ۳۱:۱۳۸۰) . این مسئله در ایران نیز قبل از اینکه انقلاب اسلامی به پیروزی برسد، با ظهور نشانه هایی از هویت مقاومت در ملت ایران تجلی پیدا کرد و سپس این موج هویتی ایجاد شده توسط ایران به سایر مناطق همجوار نیز گسترش یافت. پس هویت مقاومتی شبیه آنچه در ایران شکل گرفت، در دیگر کشورهای منطقه خاورمیانه بخصوص در میان جماعت شیعی مذهب این کشورها بوجود آمد. بعبارت دیگر از آنجا که هویت ها ساخته می شوند و هیچ گروهی نمی تواند هویت های جعلی را به سایر مناطق جغرافیایی و حوزه های اجتماعی

فصلنامه علمی-پژوهشی پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1399.10.4.1.8]

منتقل کند، بنابراین هویت مقاومت در درون متن اجتماعی کشورهای مختلف خاورمیانه ساخته شده و اگر شاهد نشانه های انقلاب اسلامی در سایر کشورهای منطقه هستیم، علت آن وجود هویت های مشترکی است که تحت تاثیر موج انقلاب اسلامی ایران موقعیت خود را به گونه ای قابل توجه ارتقا داده اند. پس اگر بعد از انقلاب اسلامی هویت مقاومت در میان شیعیان بخصوص شیعیان زیدی و یا گروه موسوم به حوثی ها در کشور یمن ایجاد شد، این امر از بطن احساس بیگانگی و احساس خشم آنان علیه تبعیض ناعادلانه سیاسی، اجتماعی، اقتصادی یا اجتماعی بر می خیزد.

اگر چه شیعیان یمنی تحت تاثیر انقلاب اسلامی ایران توانستند موقعیت فراموش شده و جایگاه از دست رفته خود را بر اساس سوژه های ذهنی بازتعریف کنند، اما این امر ناشی از فقدان مشارکت آنان در ساختار قدرت سیاسی کشور متبوع خویش نیز بوده است. از سوی دیگر زمانی که فضای اجتماعی لازم برای هویت یابی فراهم شود، بازیگران سیاسی و ایدئولوژیزه شده نیازمند حمایت جانبی هستند. در این شرایط پیروزی انقلاب اسلامی هویت مقاومت شیعیان یمن را به هویت برنامه دار تبدیل کرد. مصداق این هویت را در فضای سیاسی جدیدی شاهد هستیم که بعد از سال ۲۰۱۱ به یمن نیز سرایت کرد و شیعیان از سنگرهای مقاومت و دفاع از هویت خود خارج شدند تا نظام های سیاسی استبدادی را به چالش فراخوانند. شیعیانی که در حاشیه بودند بعد انقلاب اسلامی در دهه ۱۹۸۰ خالق هویت مقاومت شدند، اما هم اکنون با شناسایی پتانسیل های فراموش شده خود، به سوژه های خودآگاه تبدیل شدندکه قادر بودند بر شکل بندی های سیاسی و هویتی مجموعه های خویشاوند در حوزه های مختلف جغرافیایی تاثیر بگذارند. در این راستا رهبران و شخصیت های گروه شیعیان زیدیه در کشور یمن متاثر از آرمانهای انقلاب اسلامی و رهبریت حضرت امام خمینی(ره) به احیای ارزش های مذهبی خود پرداختند و متاثر از دو شعار انقلاب اسلامی یعنی مقابله با استبداد داخلی و مبارزه و ایستادگی در مقابل نظام سلطه و استعمار، دست به بازتعریف هویت مقاومت خود زدند و با حرکت در مسیر احقاق حقوق از دست رفته خود، به مبارزه با حکومتهای دست نشانده اقدام نمودند. شعار اصلی جنبش حوثی ها در یمن بر علیه نظام سلطه داخلی و خارجی(الله اکبر، الموت لامریکا، الموت لاسرائیل،اللعنه علی الیهود،النصر لاسلام) را می توان برگرفته

فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1399.10.4.1.8]

از آرمانهای رهبر انقلاب اسلامی ایران دانست. هم اکنون جمهوری اسلامی ایران با تعریف مبانی هویتی اسلامی و شیعی خود در منطقه با ایجاد محور و جبهه ای بازدارنده بنام مقاومت اسلامی در مقابل نظام سلطه منطقه ای و فرامنطقه ای، اقدام به هویت بخشی و انسجام دهی به دولتها و ملتهای همسو با خود نموده است. در جایی که گروهها و ائتلاف های عربی - غربی مخالف ایران در کنار پرورش گروههای تکفیری و سلفی سربرآورده اند، دفاع و مقاومت در مقابل آنها ایجاب می کند، با حفظ هویت اصیل دینی و مذهبی خود به احیای آرمانهای اسلامی خود اقدام نمایند.گروه شیعی حوثی در یمن گرچه در متن حکومت و سیاست این کشور نبوده اند و قریب به سه دهه تحت حکومتی سکولار زیسته اند، اما با تاسی از مولفه های انقلابی و اسلامی ایران و متاثر از هویت مقاومت اقدام به ایستادگی در مقابل استبداد و استکبار نموده اند. بطور کلی شیعیان یمنی که تحت ظلم و ستم و انزوا و سرکوب دولت های خود بوده اند، همواره بدنبال عدالت اجتماعی و سیاسی در جامعه بوده اند و به همین دلیل زمینه برای هویت جمعی و تلاش برای بازتولید هویت جدید که شیعیان در آن در صدد کسب یک قدرت سیاسی در جامعه هستند را بوجود آورده است. این مسئله تحت تاثیر انقلاب اسلامی با نفی هویت مشروعیت بخش سنتی در جوامع سنتی، سبب تقویت هویت مقاومت و ایستادگی در میان حوثی های یمن شده و با تحولات بهار عربی در کشورهای خاورمیانه و سقوط دیکتاتور این کشور علی عبدالله صالح، به قدرت یابی آنها انجامیده است.

روش تحقیق

در پژوهش حاضر با توجه به موضوع که به بررسی رابطه انقلاب اسلامی ایران و شکل گیری محور مقاومت در مقوله هویت بخشی به شیعیان حوثی کشور یمن می باشد و موضوع تازه و بکری در شرایط کنونی منطقه ای بوده، شیوه توصیفی تحلیلی استفاده شده است. در حقیقت موضوع پژوهش سبب شده است تا محقق با استناد به منابع کتابخانه ای ، مقالات اینترنتی معتبر و همچنین تحقیقات و تحلیل های کنونی پژوهش را به انجام برساند.

۱. قدرت نرم انقلاب اسلامی، زمینه های رشد و نضج محور مقاومت اسلامی در منطقه خاورمیانه

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1399.10.4.1.8]

قدرت یک مفهوم مهم در روابط بین الملل محسوب می شود و مفهومی ماهیتا مجادله انگیز است. زیرا رابطه ای ذاتی و ماهوی میان دال و مدلول قدرت وجود ندارد و مفهوم قدرت، مصداق های خود را در گفتمان های مترادف می جوید. ظهور بازیگران غیردولتی، وابستگی متقابل اقتصادی، فرافناوری ها و توسعه شبکه های هوشمند ارتباطی، نشانگر دوران تازه ای از سیاست جهانی است. در چنین وضعیتی توانمندی معطوف به روز، بمثابه رکن اصلی قدرت در مکاتب واقع گرایانه، مورد نقد جدی قرار گرفته و تفسیر نوینی در مفهوم و کاربرد قدرت ایجاد شده است. بگونه ای که به چهره نرم افزاری قدرت توجه ویژه ای شده است. در این نوع قدرت یعنی قدرت نرم، از طریق جذب و پرهیز از اجبار و تطمیع، گستره ای بسیار متنوع ، جذاب و در عین حال حساس را در برابر دولتمردان یک کشور قرار می دهد. جوزف نای، قدرت نرم را توانایی ایجاد خواسته های مطلوب از طریق بکارگیری هنجارها، فرهنگ و سیاست خارجی که مولد جاذبه هستند، معرفی می کنند.(نای، ۲۰۰۲: ۶۰). در تعریفی دیگر آمده است که قدرت نرم، به آن دسته از قابلیت ها و منابع یک کشور چون فرهنگ، آرمان یا ارزش های اخلاقی اطلاق می شود که بصورت غیرمستقیم بر منابع یا رفتارهای دیگر کشورها اثر می گذارد. از جامع ترین تعاریف قدرت نرم، تعریفی است که از تئوریسین این اصطلاح، جوزف نای آمریکایی عنوان شده است : ((توان شکل دهی به ترجیحات دیگران از طریق قدرت جذابیت که در فرهنگ، ارزش ها و سیاست خارجی یک کشور متجلی می شود.)) (نای[1]، ۱۳۸۷: ۴۳) .

انقلاب اسلامی ایران بمثابه هویت جدید و متفاوتی در زمانی اتفاق افتاد که خود دارای ویژگی ها و مولفه های منحصر بفردی بوده است. و آنچه که انقلاب ایران را از سایر انقلابها متمایز ساخته است، بُعد فرهنگی و جنبه های نرم افزارانه آن می باشد. در زمانی که در انقلاب های دیگر هم عصر این انقلاب، جهانیان حداکثر نظاره گر ابعاد مادی انقلاب ها نظیر رهایی از استبداد و کسب آزادی و تامین معاش و مسکن بودند، وقوع چنین انقلابی با داعیه مذهبی و دینی که قدرت بسیج همگانی را داشته باشد، روی دیگر سکه انقلابها را نشان داد که یک انقلاب می تواند بر پایه قدرت معنوی و غیرمادی دین استوار باشد و به پیروزی برسد. (جمال زاده، ۱۳۹۱: ۶۲) . همانگونه که میشل فوکو، فیلسوف فرانسوی معاصر انقلاب ایران نیز در

1. Ney,Joseph

فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1399.10.4.1.8]

تحلیل خود از انقلاب اسلامی ایران به این نکته تاکید می کند که انقلاب مردم ایران در قیاس قدرت سخت افزاری شاه، دارای جنبه نرم افزاری بوده است و اشاره می کند که آنچه در ایران مرا شگفت زده کرده است، این است که مبارزه ای میان عناصر متفاوت وجود ندارد. آنچه به همه اینها یک اهمیت می بخشد، این است که فقط یک رویایی وجود دارد : رویایی در میان تمام مردم و قدرتی که با سلاح ها و پلیسش مردم را تهدید می کند. از یک سو اراده مردم و از سوی دیگر مسلسل ها قرار دارند . (فوکو[1]،۱۳۷۹:۵۶) . در واقع انقلاب اسلامی در ایران باعث پیدایش نظریه ای در نظریات عام انقلاب ها تحت عنوان((نظریه فرهنگی انقلابها)) شد که به واقع تجلی همان قدرت نرم انقلاب ایران است که ریشه در اعتقادات اسلامی و دینی دارد.

مهمترین مولفه های قدرت نرم و هویت بخش انقلاب اسلامی جهت صدور آن به کشورهای مسلمان و خصوصا شیعی، عبارت اند از:

- نهادگرایی،هویت اسلامی و ایدئولوژی سیاسی
- نفی سبیل
- عدالت طلبی و ظلم ستیزی
- معنویت گرایی در سیاست
- ضدیت با رژیم های دیکتاتور و ضد اسلامی
- روحیه شهادت طلبی
- خلق اراده جمعی، مردم گرایی و عدم خشونت
- بازگشت به خویشتن
- حکومت دینی(معنویت گرایی در سیاست)
- حمایت از مظلومان و جنبش های آزادیبخش
- استقلال طلبی(اصل نه شرقی نه غربی)
- مقاومت اسلامی
- مقابله با صهیونیست
- مهدویت باوری و انتظار موعود

1. Michel Foucault

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1399.10.4.1.8]

در این زمینه از دستاوردهای مهم و تاثیرگذار مولفه های قدرت نرم انقلاب اسلامی ایران شکل گیری محور مقاومت اسلامی در منطقه خاورمیانه بوده است. در باب مقاومت باید گفت که مقاومت از قدرت تولید می شود و عموما در رابطه بین مقاومت و قدرت، وزنه برتری را به قدرت می دهد. در واقع اگر مقاومت تسلیم شود، خنثی خواهد شد. بنابراین میزان و چگونگی مقاومت در تقابل بین قدرت و مقاومت بسیار تعیین کننده است، زیرا اصولا مقاومت از حداقل ابزارها در مقابل قدرت برخوردار است جز اینکه مقاومت از ابزار ایدئولوژی نیز استفاده می کند. وقتی مقاومت از ایدئولوژی استفاده می کند، توان مضاعفی را کسب می کند و پشتوانه مردمی قوی برخوردار برای ایجاد می کند و از ابزارهای غیرفیزیکی نیز بهره مند می شود . (اکبری، ۱۵۴:۱۳۸۸). مقاومت بعنوان یک مقوله رهایی بخش در قالب پارادایم برخئرد با سلطه و مبتنی بر قدرت روایت[1] انقلاب اسلامی از اسلام ناب محمدی و نظام بین الملل است. چنین مقاومتی، مقاومت پویای برخاسته از انقلاب اسلامی و نه مقاومت منفعلانه برگرفته از متن قرآن و سنت رسول الله است. از این رو می توان مهمترین پیامد انقلاب اسلامی را چالش در برابر هژمونیک گرایی و سلطه جهان غرب بر مناطق پیرامونی دانست.(داوند و همکاران،۸۴:۱۳۹۷).

محور مقاومت، اصطلاحی سیاسی است که نخستین بار توسط روزنامه لیبیایی(به عربی الزحف الاخضر[2]) در مقابل اصطلاح محور شرارت که توسط جورج دبلیو بوش[3] در سال ۲۰۰۲ مطرح گردید، که در آن ذکر شده بود کشورهایی که رئیس جمهور آمریکا از آنها با عنوان محور شرارت نام می برد، در اصل کشورهای محور مقاومت در مقابل ایالات متحده آمریکا و تلاش آن برای سلطه گری بر سایر کشورها محسوب می شوند. همچنین محور مقاومت، یک ائتلاف ژئوپلیتیک منطقه ای و مرکب از مجموعه بازیگران دولتی(ایران، سوریه و عراق) و غیردولتی(حزب الله، حماس و جهاد اسلامی،حوثی های یمن) است که دارای منافع مشترک ملی و ایدئولوژیک می باشند و ایران در مرکز آن قرار دارد.(بصیری، مجیدی نژاد، موسوی، ۱۱:۱۳۹۶) . محور مذکور در مقابل محور کشورهای محافظه کار عربی به رهبری عربستان سعودی در منطقه شکل گرفت و بعد از تقویت محور مقاومت ، مقابله با آن شدت گرفت و

1. Narrative Power
2. Al-Zahhw al-Wazir
3. George W. Bush

فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1399.10.4.1.8]

تلاشها و اغتشاشات و پرورش گروههای سلفی و وهابی را می توان اشاره کرد. در یک تعریف گفتمانی از محور مقاومت، نشانه هایی که در گفتمان مقاومت مفصل بندی می شوند را می توان دو دسته طبقه بندی کرد : یک بخش نفی یا سلبی است و بخش دیگر اثباتی و ایجابی. در مرکز بُعد سلبی گفتمان مقاومت، سلطه ستیزی قرار دارد.یعنی مهم ترین عنصر سلبی گفتمان مقاومت، نفی سلطه و سلطه ستیزی است. و دوم، نفی استکبار و استبداد ستیزی است. مهم ترین وجوه اثباتی و ایجابی گفتمان مزبور که در مرکز آن قرار دارد، عبارتند از : عدالت خواهی و حق طلبی، اسلام خواهی، صلح طلبی، عزت طلبی و اقتدار، استقلال طلبی، ازادی خواهی، معنویت گرایی، حکمت و عقلانیت گرایی، مصلحت گرایی و آرمان گرایی و واقع بینی .(بصیری، مجیدی نژاد، موسوی، ۱۵:۱۳۹۶)

مولود مقاومت، ملت فلسطین است که بجای سازمان آزادیبخش فلسطین که تمام عمر خود را در جهت مذاکره صرف کرد، توانست با موفقیت در مقابل رژیم صهیونیستی ایستادگی کند. و در واقع رکن و شاکله اصلی مقاومت همین آرمان مقاومت مردم فلسطین در مقابل رژیم اشغالگر قدس می باشد. در حقیقت مقاومت، نبردی نامتقارن است که با آسیب پذیری دشمنان قدرتمند ارتباط دارد و شاید مقاومت امروز تنها قدرت فائقه بر اسرائیل و آمریکاست. تاثیر انقلاب اسلامی بر فلسطین برجسته تر از هر مکان دیگری بود زیرا مسلمانان فلسطین در حالی که تحت اشغال رژیم اسرائیل به سر می بردند، ناامیدتر و فروپاشیده تر از تمامی مسلمانان بودند. و اصلا شکل گیری مقاومت از همین آرمان مردم مظلوم فلسطین شروع شد و به عنوان الگوی مقابله با ظالم و مقاومت تا احقاق حقوق مظلومان از اینجا نشات گرفته است. نهضت های آزادیبخش همواره بخش مهمی از واقعیت های جنبش مقاومت در خاورمیانه محسوب شده اند. نتیجه سیاست حمایتی ایران از جنبشهای آزادیبخش را می توان در شکل گیری مقاومت اسلامی فلسطین مورد توجه قرار داد. مقاومت اسلامی را می توان انعکاس ایجاد اعتماد به نفس و خودآگاهی در گروههای اجتماعی کشورهای مسلمان دانست. (اگنیو[1] ،۳۵:۱۹۸۵)

۲. یمن

سرزمین یمن پیشینه سه هزار ساله دارد و در طول تاریخ با توجه به اینکه در بخش تجارت

1. agnew, Western

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1399.10.4.1.8]

بعنوان حلقه ارتباطی میان هندوستان، چین، آفریقا و مدیترانه بود، یکی از ثروتمندترین مناطق دنیای قدیم بشمار می رفت. در هزاره قبل از ظهور مسیح، در شبه جزیره عربستان، سه مرکز تمدن وجود داشت که مهم ترین و آبادترین آنها در یمن بود. این سرزمین به سبب ویژگیهای اقلیمی آن که در منطقه گرم قرار دارد، دارای آب و هوای معتدل، کثرت باران های موسمی و وفور نعمت هاست که از قدیم به عربستان سعید معروف بوده و در وجه تسمیه آن گفته اند که چون در سمت (یمین) یا راست کعبه قرار دارد، یمن نام گرفته و نیز نام آنجا را از ریشه یُمن (برکت) و همچنین منسوب یه ((ایمن بن یعرب بن قحطان))دانشته اند. (خواجه سروری، شهرکی،۱۳۹۱:۱۹۳).

۲/۱. موقعیت ژئوپلیتیک[1] و ژئواستراتژیک کشور یمن[2]

جمهوری یمن، کشوری در جنوب غربی آسیا و جنوب شبه جزیره عربستان دارای مساحت ۵۲۷۹۶۸ کیلومتر مربع بوده که پایتخت آن شهر صنعا می باشد. دارای جمعیت ۲۶ میلیونی است. دارای ترکیب قومیتی، زبانی و دینی شکاف زا است.(نجابت، کوشکی،۱۳۹۵:۱۶) .در این کشور حدود ۳۸۰ قبیله وجود دارد و پایگاه مهم القاعده و احزابی بنام حزب اصلاح با گرایش اخوانی و تفکر سلفی، حراک جنوبی که جبهه ای منتسب به علی سالم البیض ، رئیس جمهور سابق یمن جنوبی و حزب کنگره خلق با حمایت صالح، رئیس جمهور مخلوع می باشد. از جمعیت این کشور که اکثریت را مذهب شافعی تشکیل می دهند، حدود ۱۲ میلیون نفر، معادل ۳۵ درصد آن شیعیان زیدی هستند. سرزمین یمن پیشینه ای سه هزار ساله دارد و در طول تاریخ با توجه به اینکه در بخش تجارت بعنوان حلقه ارتباطی میان هندوستان، چین، آفریقا و مدیترانه بود، یکی از ثروتمندترین مناطق دنیای قدیم بشمار می رفت. این سرزمین به سبب ویژگی های اقلیمی آن که در منطقه گرم قرار دارد، دارای آب و هوای معتدل، کثرت باران های موسمی و وفور نعمت هاست که از قدیم به عربستان خوشبخت معروف بوده است. این کشور دارای موقعیت منحصر بفردی در جنوب خاورمیانه است. همچنین یمن که در جنوب شبه جزیره عربستان قرار دارد، دست کم دارای چهار موقعیت ویژه ژئوپلیتیک است که عبارتند از : اشراف بر خلیج عدن، اشراف کامل و بی رقیب آن بر مهم ترین تنگه استراتژیک

1. Geopolitics
2. Geostrategic

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعية دراسات العالم الاسلامي
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1399.10.4.1.8]

جهان(باب المندب)، اشراف کامل بر آبراه حساس دریای سرخ و تسلط یمن بر کوه های استراتژیک مران که از سواحل عدن آغاز تا منطقه طائف در جنوب غرب کشیده می شود. (درایسدل و بلیک[1]، ۱۷۸:۱۳۸۶). اما افزون بر این موارد یمن، به دو دلیل دیگر نیز اهمیت دارد و آن جمعیت یمن و جنبه فکری و فرهنگی آن است. رشد سه درصدی جمعیت یمن یکی از بالاترین رشد جمعیتها در جهان را رقم زده است.

۲/۲. سیمای کلی از جامعه، حکومت، دین و مذهب در یمن

جامعه یمن ترکیب پیچیده ای از تقسیمات و شکاف های قبیله ای، فرقه ای و مذهبی است که حیات سیاسی پرآشوب کشور و محیط احیاطلبی اسلامی را شکل داده است.کشور یمن تا قبل از اتحاد در سال ۱۹۹۰، دو یمن شمالی و جنوبی تحت رهبری رژیم های کاملا متفاوت ایدئولوژیک اداره می شدند. جمهوری یمن شمالی و رژیم مارکسیستی در یمن جنوبی در ۲۲ می ۱۹۹۰ با یکدیگر متحد شدند و جمهوری یمن را تشکیل دادند. پس از آن پارلمان دو کشور علی عبدالله صالح رئیس جمهور یمن شمالی سابق را به ریاست جمهوری برگزیدند و حیدر ابوبکر العاطس رهبر یمن جنوبی پیشین ، مامور تشکیل دولت جمهوری یمن شد. (دغشی،۱۳۸۸:۱۰) . یمن شمالی و جنوبی در بحبوحه جنگ سرد هر کدام به یک سمت نظام دوقطبی گرایش پیدا کردند، بطوری که یمن جنوبی عرصه جولان شوروی و یمن شمالی نیز در ید آمریکا بود. یمن علی رغم منابع زیرزمینی و موقعیت جغرافیایی خوبف هوز کشوری توسعه نیافته و فقیر محیوب می شود و دلیل اصلی آن هم منازعات و جنگهای داخلی و حضور و دخالت ابرقدرتها در این کشور بوده است.ساختار سیاسی یمن طوری است که رئیس جمهور دارای انحصار تصمیم گیری و قدرت بالا می باشد که هر وقت بخواهد می توانند مجلس را منحل کند و از اختیاراتی فوق العاده برخوردار است. اما چالش های مهمی که دولت علی عبدالله صالح رئیس جمهور برکنار شده این کشور در نزدیک به سه دهه حکومت با آنها درگیر بود عبارت بودند از: فقر حاکم بر این کشور، جدایی طلبان جنوب موسوم به ((حراک))، جنبش الحوثی،القاعده. شیعیان یمن که معروفترین گروه همان زیدی ها یا انصار الله یمن و هم اکنون گروه موسوم به حوثی ها هستند، مدت هزار سال قدرت و حکومت را در این کشور

1. Dreisdel, Alastider & Blake, Gerald

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1399.10.4.1.8]

در دست داشتند که با کودتای سرهنگ سلال که با حمایت و تحریک مصر در سال ۱۹۶۲ رخ داد، قدرت را از دست دادند.

۳. جنبش انصار الله یمن (حوثی ها)

ریشه های شکل گیری جنبش انصارالله به میانه دهه ۸۰ میلادی بر می گردد. شیعیان زیدی پیش از اتحاد یمن، درون خود به فعالیت تشکیلاتی روی آوردند و نیروسازی کردند. این جنبش با تکیه بر سابقه تاریخی زیدیه در یمن و استفاده از ظرفیت های فرهنگی - آموزشی توانسته جایگاه خود را در این کشور ارتقا دهد. جنبش انصارالله که نماد حرکت جدید زیدیه در یمن بحساب می آید، به دست حسین الحوثی پایه گذاری شد که در جنگ داخلی سال ۲۰۰۴ با دولت به شهادت رسید. او حرکت شیعیان زیدی را در قالبی نوین پایه ریزی کرد و بسوی آرمانخواهی سیاسی اجتماعی مبتنی بر اعتقادات اسلامی رهنمون ساخت. پس از او برادرش عبدالملک، رهبری این جنبش را به عهده گرفته است.(صفوی، نجابت،۱۳۹۶:۱۰۳) . عبدالعزیز قائد المسعودي ،نویسنده کتاب اشکالیه الفکرالزیدی فی یمن المعاصر ،عبدالملک الحوثی، رهبر کنونی و جوان حوثی ها را حریص ترین کس بر احیای مذهب اهالی عدل و توحید دانسته و برای وی نقشی چون امام الهادی یحیی بن الحسین قائل است.

این جنبش که موسوم به حوثی[1] ، گروهی از شیعیان زیدی هستند در شمال و شمال شرقی یمن، در استان صعده که به بدرالدین حوثی، منسوب و معروف هستند و گروه شباب مومن نیز نامیده می شوند. مرکز حوثی ها کعبه آمال بسیاری از جوانان شد که از نقاط مختلف و استان های دیگر به صعده می رفتند. رفته رفته دامنه فعالیت حوثی ها از استان صعده به شهرهای دیگر نیز کشیده شد که زیدیان در آنجا سکونت داشتند.(دغشی،۱۳۸۸:۸) . این گروه نام خود را از رهبر معنوی و یکی از علامه های مذهب زیدی، یعنی بدرالدین الحوثی، گرفته اند. حوثی ها در دهه ۱۹۹۰میلادی پس از وحدت یمن شمالی و جنوبی با تاسیس حزب ((الحق)) فعالیت خود را آغاز کرد. دیگر مذهب دارای اکثریت در یمن، شافعی اهل تسنن هستند که در مناطق جنوب و غرب ساکن هستند. علاوه بر این گروهها می توان از شیعیان دوازده امامی، مسیحیان، یهودیان، هندوها نیز نام برد. جریان حوثی که بعنوان جریانی فکری - فرهنگی و مذهبی در

1. Houthi movement

فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1399.10.4.1.8]

چارچوب باورهای مذهب زیدیه فعالیت دارند، از سادات حسنی هستند که به امام حسن(ع) منتسب هستند و طباطبایی محسوب می شوند و از نوادگان یحیی امام الهادی بن حسین القاسم سری بنیانگذار زیدیه می باشند . شیعیان زیدیه همان شیعیان حوثی در یمن، به شاخه ای از مذهب تشیع گفته می شوند که به امامت زید بن علی(ع) معتقد و خود را پیرو آن می دانند. منشاء پیدایش این فرقه را باید بعد از واقعه عاشورا جستجو کرد که با قیام زید بن علی بر علیه خلافت اموی، این فرقه زیدیه شکل گرفت. (شیرخانی، ترکی، ۸۴:۱۳۹۶) . در دهه های اخیر این جریان ایدئولوژیک بنام زیدیه که تنها منحصر به یمن نمی باشد در ضدیت با ایدئولوژی وهابیسم در جنوب عربستان ایجاد شد.از این رو سلفی های رادیکال سعودی با حضور در یمن در پی نابودی جنبش شیعیان موسوم به زیدیه می باشند.(سالیسبوری[1] ،۳:۲۰۱۵). بطور کلی زیدیه به فرقه ای گفته می شود که به پیروی از زید بن علی(ع)، علی ابن ابیطالب (ع) را در امامت بر دیگران مقدم و امامت را پس از او برای حسن و حسین(ع) و سپس منحصر به فرزندان آن دو بداند که با دعوت و فضل به امامت می رسند، نه با وراثت و خروج نیز بر ایشان واجب است. همچنین توحید، عدل، وعد و وعید، امامت و امر بمعروف و نهی از منکر از دیگر اعتقادات زیدیه است. بطور کلی عقاید زیدیه که بقیه گروهها هم آنرا قبول دارند عبارت است از : ۱. وجوب قیام علیه حاکم ظالم تحت هرشرایطی که باشد. ۲.عدم حضور آگاهی امام از عالم غیبت .۳. عدم لزوم عصمت امامت ۴. مذمت نکردن شیخیین .۵. نص پنهان بر امامت علی و دو فرزندش با تعیین اوصاف آنان نه تصریح به اسم و نام ایشان. ۶. پیوند نسبی با حضرت فاطمه زهرا(س). (میراحمدی، احمدوند، ۱۴۸:۱۳۹۴) .

بیشترین نقش را در یمن همین حوثی ها می توانند داشته باشند. در واقع حضور پررنگ انصارالله و تمایل این جنبش به محور مقاومت حائز اهمیت است. اما بازتفسیر مذهب زیدیه که مقدمه خیزش جنبش انصارالله می باشد، دلایل متفاوتی داشت.۱. اقدامات مذهب ستیز دولت سکولار یمن که درمجموع متعرض علما، نشانه ها و نمادهای زیدیان شد که این سرکوب داخلی و اتکا به عربستان باعث شد وهابیت به سرعت جای پای محکمی در یمن بیابد و در فاصله کمی حدود سه میلیون زیدی به وهابیت گرایش پیدا کنند. ۲. انقلاب اسلامی روح

1. Salisbury

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1399.10.4.1.8]

جدیدی بر پیکره جهان سکولار دمید. (میراحمدی، احمدوند، ۱۵۴:۱۳۹۴) .

۴. انقلاب اسلامی ایران و جنبش الحوثی

پیروزی انقلاب اسلامی سبب شد، زیدیه از یک جریان سنتی و محافظه کار مجددا به جریانی انقلابی و پیشرو تبدیل شود. از سال ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۴ میلادی بیشترین تاثیری که شیعیان یمن بخصوص حوثی ها از انقلاب ایران پذیرفتند، تاثیرات آموزشی و مکتبی بوده است بطوری که تعداد مساجد، حسینیه ها، کتب شیعی در این سال ها افزایش و مبارزه با صهیونیسم جایگاه بارزی در بین شیعیان یمن باز کرد. نکته مهم قابل ذکر اینجاست که هویت مشابه هویت مقاومتی که در ایران در جریان قبل از انقلاب اسلامی ایجاد شد، نیز در سایر کشورهای خاورمیانه و حوزه خلیج فارس شکل گرفت. بنابراین اگر پس از پیروزی انقلاب اسلامی، هویت مقاومت در شیعیان منطقه بخصوص در کشور یمن ایجاد شد، این امر از بطن احساس بیگانگی و احساس خشم آنان علیه تبعیض ناعادلانه سیاسی، اقتصادی یا اجتماعی بر می خیزد . در این رابطه هویت شیعه پس از کسب ماهیت سیاسی و اجتماعی، برای نقش سیاسی موثر توانست اعتقادات خود را به برنامه سیاسی تبدیل و در نتیجه، در برابر فشارهای سیاسی حکومتهای منطقه موافقت کند و در این روند، انقلاب ایران توانست به شیعیان منطقه خاورمیانه جسارت از دست رفته را بازگرداند و این امر باعث افزایش مقاومت شیعیان در برابر نظام های سیاسی و کاهش انزوای اجتماعی آنان شد. .(فاضلی نیا،۱۱۲:۱۳۸۶). شیعیان حوثی یمن توانستند خودآگاهی رفتار اجتماعی را از طریق قالب های هویتی انقلاب اسلامی ایران بازیابی کنند. رهبری ایران در شکل دهی و تقویت محور مقاومت اسلامی باعث شکل گیری هویت جمعی میان شیعیان شد و توانستند از این طریق بر فضای خاورمیانه غلبه کنند و این محور، یک هویت جمعی شیعی را در مقابل حکومتهای اقتدارگرا در منطقه ایجاد نموده است.

از جمله زمینه های حضور و نفوذ ایران در یمن و تاثیرگذاری بر شیعیان آن کشور را می توان در مواردی چون آرمان رهبری جهان تشیع و منافع ملی و منطقه ای دانست. بدون شک جمهوری اسلامی ایران بعنوان رهبر جبهه مقاومت در منطقه و حامی نهضت های رهایی بخش در سراسر جهان مطرح بوده است. اما این مسئله هیچ گاه بمعنی تمایل ایران به مداخله

فصلنامه علمی -پژوهشی پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1399.10.4.1.8]

در امور داخلی کشورهای دچار بحران نبوده است. نزدیکی شیعیان حوثی یمن به ایران باعث الگوبرداری انها از انقلاب شیعی ایران شده است. و اینکه حضور و نفوذ منطقه ای ایران در یمن، بمعنای بُرد ایران در کشاکش بحران های پیش آمده است. در واقع قدرت یابی انصارالله در یمن و شکل گیری یک حکومت مردمی و اسلامی در آن و بال دیگری از محور مقاومت اسلامی و همسو با منافع منطقه ای جمهوری اسلامی ایران ارزیابی می شود. نگرانی کشورهای محور سازش و مخالف ایران مانند عربستان و دیگر کشورهای با ساختار استبدادی از پیروزی کامل ایران و تسلط انصارالله بر یمن است که آنرا در حکم توسعه عمق استراتژیک ایران در منطقه و محاصره عربستان توسط شیعیان تلقی می کنند. مبانی ایدئولوژیک و نقش آفرین فعال جمهوری اسلامی ایران در بحران یمن، بسترهای لازم برای کنش گری هویت بخش و بقامحور کشور را بوجود می آورد. بنابراین یمن را باید در زمره کشورهایی دانست که بدلیل وجود مبانی دینی و اعتقادی مشترک با جمهوری اسلامی ایران، پیوندهای تاریخی و فرهنگی آن، همچنین قرار کرفتن در ژئوپلیتیک بیداری اسلامی، از اهمیت قابل ملاحظه ای جهت حفظ نفوذ ایران در منطقه و تداوم ارزش های انقلاب اسلامی برخوردار است. این در حالی است که از سوی دیگر تنها محور کارآمد بمنظور مقابله با نظم منطقه ای که توسط آمریکا ایجاد شده است، محور مقاومت اسلامی می باشد و این گزاره نیز به تناوب از سوی مسئولان ایران و یمن مورد تاکید قرار گرفته است.(رستمی و همکاران،۱۳۹۷:۲۴).

۴/۱. وجوه تشابه اهداف و ماهیت جنبش شیعیان حوثی با انقلاب اسلامی

انقلاب اسلامی ایران حرکتی بود در دو جهت، یکی مقابله با استبداد و دیگری بیگانه ستیزی .از این جهت کشورهای منطقه، از نفوذ افکار انقلابی ایران در میان مردم کشورشان به وحشت افتاده بودند. جنبش الحوثی نیز از دو جهت با دولت علی عبدالصالح در ستیز بود: اول اینکه این جنبش نسبت به استبداد داخلی و تنگ شدن عرصه بر گروههای شیعی در امر سیاست و حکومتداری در یمن معترض بودند و نسبت به اختیار دولت در دست وهابیون افراطی بدبین بودند و مواردی چون عدم گردش نخبگان ،وضعیت اقتصادی و عدم آزادی مذهبی را بر نمی تابیدند. دوم، یکی از شعارهای اساسی حوثی ها استکبارستیزی و در رآس آن آمریکا و اسرائیل ستیزی بود که می توان گفت یکی از اختلافات اساسی دولت یمن حوثی ها همین مقوله بوده

فصلنامه علمی-پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1399.10.4.1.8]

است. و بازتاب این موضوع در شعارهای انقلابیون شیعی در جریان اعتراضات سال ۲۰۱۱ بر علیه صالح را می توان ملاحظه نمود . تا جایی که عده ای شروع این ناآرامی ها و جنگهای داخلی در یمن را متاثر از شعار این جنبش یعنی(الله اکبر،الموت لامریکا، الموت لاسرائیل ،اللعنه علی الیهود، النصر للاسلام) می دانند. اصل این شعار برگرفته از حرکت انقلابی مردم ایران است که بعد از انقلاب اسلامی از طریق گفتمان رهبر انقلاب اسلامی برجستگی خاصی پیدا کرد. پس همانطور که ماهیت و اهداف انقلاب اسلامی برگرفته از دو مبحث مقابله با استبداد داخلی حکومت پهلوی و استکبارستیزی بوده است، در بین رهبران گروه شیعیان حوثی یمن نیز با تاسی از مولفه ها و آرمانهای انقلابی ایران، این موارد در راس اهداف آنها و مشترک با اهداف انقلاب اسلامی قرار گرفته است.

۴/۲. مولفه های هویت بخش و تاثیر گذار انقلاب اسلامی ایران بر شیعیان حوثی یمن

مهم ترین مولفه های هویت بخش جمهوری اسلامی ایران به حوثی های یمن بعنوان ظلع مهم محور مقاومت اسلامی را می توان موارد ذیل برشمرد :

۴-۲-۱ القای روحیه مبارزه با استبداد ، استکبار ستیزی و مقاومت در شیعیان یمن

بیگانه ستیزی و در راس آن آمریکا و اسرائیل ستیزی از دیگر اختلافات اساسی دولت یمن با حوثی ها بود و شعار پنج رکنی این جنبش (الله اکبر، الموت الامریکا، الموت الاسرائیل، اللعنه علی الیهود، النصر للاسلام) ، می باشد که از سال ۲۰۰۴ سبب شعله ور شدن شش جنگ داخلی شده است. که ریشه این شعار به آغاز انقلاب اسلامی بر می گردد که راه سقوط سلسله پهلوی را هموار کرد. و اکنون بعد از نزدیک به چهار دهه، صدور این شعار در بین حوثی های یمن قابل مشاهده است. و القای این روحیه مقابله با استکبار خارجی متاثر از آموزه های نرم انقلاب اسلامی ایران بوده که در سال ۱۳۵۷ در مقابل دو ابرقدرت شرق و غرب ایستادند و استبداد داخلی وابسته و دست نشانده آنها را ساقط نمودند. حسین الحوثی معتقد بود نمازی که بعد از آن مرگ بر اسرائیل گفته نشود و برائت از صهیونیسم نباشد مورد رضایت و قبول خدا نیست. (شهرکی، خواجه سروری،۲۰۶:۱۳۹۱) . زیدی ها در مقابل مذهب وهابی و سلفی، احساسات و اندیشه های نزدیک به شیعیان دوازده امامی دارند. این امر در تقریب آنها به ایران نیز بسیار موثر بوده است. علاوه بر اشتراک در اصول مذهب جذابیت

فصلنامه علمی -پژوهشی پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1399.10.4.1.8]

های مکتبی جمهوری اسلامی ایران، باعث علاقمندی شیعیان یمنی به انقلاب ایران شد و در همین راستا، شعارهایی که حوثی ها مطرح کردند، شعارهایی برگرفته از اندیشه ها و مواضع ضد استعماری نهضت انقلابی ایران بود. همانطور که عصام عماد از فقیهان وهابیت که به تشیع گرویده است، می گوید: اگر انقلاب اسلامی به وقوع نپیوسته بود، مذهب زیدی از بین می رفت ... (تلاشان،۱۷:۱۳۹۱) . به این ترتیب یکی از منابع هویت بخش انقلاب نرم اسلامی ایران به حوثی های شیعی یمن، مقابله با استبداد داخلی و استکبار خارجی می باشد که هم اکنون در منطقه خاورمیانه، حضور استکباری آمریکا و اسرائیل و کشورهای همسو و دست نشانده آنها یعنی عربستان سعودی می باشد. حوثی ها روحیه استکبار ستیزی، دشمن شناسی، شیوه حکومتی و پایبندی به ارزش های دینی را از امام خمینی فرا گرفتند و الگو برای خود قرار دادند. حسین الحوثی با توجه به بُعد جهاد و زمینه واقعی آن می گوید: « هر کس می خواهد جهاد کند، اسرائیل هست... از هر راه ممکن قیام کند و همچنین به نکته ای درباره خطر صهیونیزم یادآور می شود که امام خمینی در دهه ۱۳۴۰ شمسی آنرا یادآور شده بود. سید حسین حوثی می باشد. او در این زمینه سه مولفه را در میان جوانان یمنی بیدار کرد. ۱.شیعی بودن و حضور پررنگ مبانی شیعه در آن. ۲.نقد وضعیت موجود ۳. ترویج افکار امام خمینی و انقلاب اسلامی ایران در زمینه هایی چون مبارزه با امریکا و اسرائیل.(تلاشان،۱۸:۱۳۹۱) .

۲-۲-۴ تاثیر پذیری رهبران حوثی از آموزه های بنیانگذار انقلاب اسلامی ایران حضرت امام خمینی(ره)

در رابطه با تاثیرپذیری رهبران جنبش حوثی یمن بخصوص شهید حسین الحوثی از انقلاب اسلامی، امام خمینی(ره) و سید حسن نصرالله، دکتر عصام العماد، رئیس سابق مجلس اعلای شیعیان یمن و از شاگردان حسین الحوثی اذعان می دارد که سید حسین الحوثی ارتباط قبلی و عاطفی عمیقی با رهبران جمهوری اسلامی ایران برقرار کرده بود. او حتی پس از مرگش همچنان رهبر عقیدتی حوثی ها محسوب می شود و در کاست هایی که از خود بجای گذاشته تاکید کرده که بهترین شخصیت در زمان ما که راجع به قرآن صاحب نظر است، امام خمینی است و کسی به پای ایشان در معرفت نمی رسد. سید حسین الحوثی مرید امام خمینی بود و او را شخصیت مقدسی می دانست و می گفت که ما باید از جمهوری اسلامی ایران الگو برداری

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1399.10.4.1.8]

کنیم و از ایران یاد بگیریم. عصام لعماد در پاسخ به این پرسش که آیا همان ارتباط عاطفی که میان سید حسن نصرالله و آیت الله خامنه ای و نظام ایران وجود دارد، میان سید حسین الحوثی و عبدالملک الحوثی با آیت الله خامنه ای نیز وجود دارد؟ چنین پاسخ می دهد صد درصد بله . سید حسین حوثی در همه نوارهای خودش می گوید که امام خمینی شخصیت مقدس زمان ما بود و ارتباط حسین الحوثی با امام خمینی مثل ارتباط سید حسن نصرالله با آیت الله خامنه ای است.(العماد[1] ،۱۳۸۸) .

یحیی محمد، فعال سیاسی یمن و عضو جنبش انصارالله، در گفتگو با خبرگزاری بین المللی قرآن، با بیان این مطلب گفت : کافی است که بگویم حرکت و جنبش انقلابی یمن با الهام از اندیشه امام خمینی آغاز شده و خواست اصلی انقلابیون و اجرای عدالت و دموکراسی در کشور، کوتاه کردن دست قدرتهای جهانی از یمن و حفظ استقلال است. یحیی محمد یادآور شد انقلاب اخیر یمن و پیروزی که انقلابیون کسب کردند با الگو گیری و پیروی از انقلاب اسلامی ایران محقق شد و انقلاب یمن قدم به قدم از انقلاب ایران متاثر است و خط مشی انقلاب ایران را پی گرفته است. ایشان حمایت از فلسطین و مقاومت در برابر ظلم و ستم اشغالگران را از اصول مهم انقلاب اسلامی برشمرد و انقلاب های عربی و قیام مردم یمن نیز متاثر از اندیشه های انقلاب اسلامی ایران و مقابله با ظلم و ستم رژیم صهیونیستی می باشد. وقوع انقلاب اسلامی در ایران با استقبال گسترده شیعیان زیدیه یمن روبرو شده و آنها لقب امام را برای آیت الله خمینی برگزیدند، لقبی که تاریخ زیدیه به ندرت به کسی اختصاص می دهد. در طول مبارزات حوثی ها با دولت مرکزی نیز بارها تصاویری از امام خمینی، مقام معظم رهبری و سید حسن نصرالله در دفاتر روسای شیعیان زیدیه دیده شده است. امام خمینی و مقام معظم رهبری در یمن بخصوص نزد حوثی ها جایگاه ویژه ای دارند. به نظر حسین الحوثی، امام خمینی بزرگ مردی از سلاله خاندان نبوت و معدن رسالت است.(طباطبائی فرد،۱۳۹۴:۲۸۱) .حسین الحوثی می گوید : هدف از انقلابی که با آرمان های امام خمینی تشکیل شده، خدمت رسانی به اقشار مردم است و روحیه مردمی و خدمت رسانی به مردم را در همه طبقات جامعه لحاظ کرده است. لذا فقیر و مستضعف با سرمایه دار هیچ فرقی ندارد. پس از انقلاب ایران

1. El Amad

فصلنامه علمی -پژوهشی پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1399.10.4.1.8]

بسیاری از عالمان زیدی بویژه طلبه های جوان توجه خاصی به امام خمینی پیدا کردند به نحوی که امام خمینی برای آنها امامی بود که برای حق قیام کرده بود. علامه بدرالدین الحوثی بعنوان رهبر معنوی حوثی ها در اسفند ماه ۱۳۵۷ گروهی از علمای زیدی را برای بیعت با امام خمینی راهی ایران کرد. این اولین هیئت از جهان اسلام بود که با حضرت امام دیدار کرد.

تاثیرپذیری جنبش زیدی از آموزه های امام خمینی(ره) را می توان بصورت زیر اشاره نمود:

۱.امام خمینی، امام عادل و امام تقی بود. او پرچمی برافراشت عرب از آن استفاده نکرد.

۲.امام خمینی فردی توانمند در حرکت سیاسی ، در اعتماد بخدا و ... بود اما عرب چکار کرد ؟

۳.امام خمینی روز قدس را برای آمادگی و آگاهی مسلمانان نام نهاد تا در برابر دشمنان اسلام قرار گیرند.

۴.امام خمینی حج قرآنی را به ما یاد دادند و او نشان داد که چگونه بایستی با حج برخورد کرد.(صالحی،۱۳۸۸) .

۳-۲-۴ خارج شدن شیعیان از حاشیه و آمادگی برای حضور فعال در عرصه های سیاسی ، اجتماعی و حکومتداری

انقلاب اسلامی و موج حق طلبی که از حرکت بزرگ مردمی ایران ایجاد شده بود، در کنار پیوندهای تاریخی مذهبی و فکری باعث شدند زیدیان و رهبران آنها احساس کنند که دوباره می توانند گذشته پرشکوه خود را احیا کنند. بعد از انقلاب اسلامی ایران و متاثر از مولفه های نرم انقلابی آن، شیعیان در یمن بسمت مشارکت سیاسی حرکت نموده و وارد معادلات سیاسی کشورشان شدند. شیعیانی که قرنها بر سیاست و حکومت مسلط بودند، در سال ۱۹۶۲ با یک کودتا از قدرت به زیر کشیده می شوند. و تا زمان انقلاب اسلامی در ایران، دولت یمن اجازه ورود آنها را به سیاست نمی داد و اساسا هیچ حقی را برای آنها به رسمیت نمی شناخت. (گلچین، عباسی ،۸۵:۱۳۹۴) . در این مورد دکتر عصام العماد از مفتیان وهابی و شیعه شده یمن در جایی اشاره می کند که تا پیش از انقلاب اسلامی سطح اطلاعات دینی شیعیان یمن به حدی پایین بود که حتی از غدیر و عاشورا خبر نداشتند و تنها شیعیان شناسنامه ای به شمار می آمدند. به یک عبارت، حوثی ها و پذیرش انقلاب نزد آنان بیشتر فرایندی یکجانبه(غیرمستقیم

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1399.10.4.1.8]

از نوع فرهنگی و فکری است. خود حوثی ها بطور خودجوش و غیرمستقیم از انقلاب اسلامی داشته اند.

در این میان با انقلاب اسلامی در ایران، تشکیل حکومت اسلامی مبتنی بر باورها و ارزشهای دینی در قالب شکل گیری محور مقاومت اسلامی در منطقه خاورمیانه منجر به هویت بخشی، انسجام دهی و احیای شیعیان زیدی در یمن ، گرایش اثنی عشری، تاثیرگذاری بر شخصیت های یمنی و گسترش شعارهای انقلابی و حوثی ها بعنوان بازوی مسلح شیعیان یمن به تشکیلاتی تر شدن شیعیان در جهت احقاق حقوق خود شده است. در واقع جمهوری اسلامی ایران با شکل دهی محور امنیتی مقاومت اسلامی ، در صدد برآمد تا دولتهای شیعی و جنبشهای شیعی در منطقه را همسو با هم رهبری نموده و آموزه های نرم انقلابی خود را منتقل نماید. هویت بخشی ایران به شیعیان یمن نشان دهنده تاثیر مولفه های هویت بخش انقلابی ایران به آنها می باشد.

۴-۲-۴ شکل گیری و تقویت نهادهای فرهنگی، سازمانها و تشکل های شیعی در یمن بعد از انقلاب اسلامی

از جمله سازمانهای رابطه الشیعه جعفریه فی الیمن، موسسه علمی فرهنگی بدر، موسسه الرسالیه، مدارس الجعفریه در عدن، دار احباب اهل البیت علیهم الاسلام را می توان اشاره کرد.(گلچین، عباسی،۱۳۹۴:۸۵). بعبارتی حسین الحوثی، با آشنا ساختن جوانان یمنی با افکار امام خمینی و ترویج آنها در میان جوانان قدم بزرگی به سمت الگو پذیری و هویت پذیری از آرمانهای انقلاب اسلامی برداشت. در یمن امروز، چندین مرکز علمی متعلق به شیعیان زیدی به فعالیت‌های فرهنگی و تربیتی اشتغال دارد که از آن جمله، می‌توان به مرکز « البدر العلمی»، مرکز و مسجد «النهرین»، مرکز « الهادی» در شهر صعده، « دارالعلوم العلیاء» در صنعا، « المرکز الصیفی» در شهر ضحیان و مرکز «الثقلین» در صنعا اشاره کرد. آن¬ها همچین نشریات و مطبوعاتی دارند که در آنها به ترویج عقاید شیعی زیدی خود می‌پردازند (جعفریان، ۱۳۸۸، ۴۶۶).

۴-۲-۵ هویت دینی دادن به مبارزات و دیدگاه توحیدی

مهم‌ترین ویژگی گفتمان انقلاب اسلامی، لزوم وجود دیدگاه توحیدی در میان رهبران و

فصلنامه علمی -پژوهشی پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1399.10.4.1.8]

اعضای جنبش است زیرا این امر مانع از دیدگاه صرف زمینی و مادی‌گرایانه به موضوعات موجود در جامعه می‌شود و یک‌جانبه‌گرایی در این خصوص می‌شود و همین سبب می‌شود کارکرد دیدگاه توحیدی به خداوند بسیار مثبت باشد. این دیدگاه توحیدی نشات گرفته شده از گفتمان انقلاب اسلامی را می‌توان از مقاومت خستگی‌ناپذیر جنبش انصارالله در بیش از بیست سال مبارزات این جنبش در چند جبهه (از یک سو با نظام حاکم، از یک‌سو تجاوزات عربستان سعودی و از سوی دیگر با جریانات مسلح تکفیری) می‌توان مشاهده کرد، به‌طوری که نتیجه‌محوری در این جنبش جای خود را به تکلیف‌محوری داده است و همین امر این جنبش انصارالله را با همه خون‌های ریخته شده، خستگی‌ناپذیر کرده است.

۶-۲-۴احیای شیعیان زیدی و گسترش شیعیان دوازده امامی

دکتر عصام العماد، یکی از مفتیان سابق وهابیت که اخیراً به تشیع گرویده است، می‌گوید: جامعهٔ زیدی یمن تحت ظلم به سر می‌برد و در حال انقراض بود. اعتراف می‌کنم که اگر انقلاب اسلامی ایران به وقوع نپیوسته بود، مذهب زیدی در یمن از بین رفته بود؛ چون تهاجم تبلیغاتی از مصر و کشورهای عربی و فیلم‌های تلویزیونی مبنی بر سنی بودن عرب و ناسیونالیسم عربی در حجم وسیعی انتشار می‌یافت. همهٔ این¬ها موجب شده بود جمعیت زیدی در ظاهر، زیدی باشند. فقط با وقوع انقلاب اسلامی و انتشار کتاب¬های شیعه در یمن، زیدی‌ها به مذهب زیدی برگشتند. دربارهٔ شیعیان دوازده امامی یمن، این نکته قابل ذکر است که تا پیش از پیروزی انقلاب اسلامی، تعداد اندکی از شیعیان دوازده امامی در یمن یافت می‌شدند که بسیار پراکنده بودند. اما پس از پیروزی انقلاب اسلامی، جهشی در این زمینه ایجاد شد و اینان برای خود تشکیلاتی ایجاد کردند. (جعفریان، ۱۳۸۸، ۴۶۹). بیشتر شیعیان دوازده امامی یمن رهیافتگانی هستند که قبلاً مذهب دیگری داشته‌اند. تعداد این رهیافتگان روز به روز در حال افزایش است، به گونه‌ای که در بسیاری از خانواده‌های شیعه‌مذهب، دست کم یک رهیافته وجود دارد. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، وضعیت شیعیان یمن دگرگون شده است. برای مثال، تا پیش از انقلاب اسلامی ایران، هیچ حسینیه‌ای در یمن برای شیعیان وجود نداشت. اما پس از این واقعه، چندین حسینیه در مناطق گوناگون یمن ساخته شد و شیعیان مساجد و اماکن مخصوص خود را گسترش دادند. بنابراین، با توجه به شواهد موجود، می‌توان اذعان کرد پس از

فصلنامه علمی-پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1399.10.4.1.8]

پیروزی انقلاب اسلامی ایران، شیعیان دوازده امامی یمن رشد بسیاری داشته‌اند.

۴-۲-۷ تاثیرپذیری جریانی از انقلاب اسلامی و گسترش شعارهای ارزشی میان انصارالله

ایرانی‌ها در اسلام آوردن مردم یمن و گرایش ایشان به مذهب تشیع، نقش مؤثر و غیرقابل انکاری داشته اند. یحیی بن حسین پس از ناکامی در قیام خود ضد دولت عباسی در طبرستان ایران، به یمن گریخت و نخستین دولت زیدی در صعده را تشکیل داد. زیدی‌ها امام زاده سید جلال الدین اشرف در شهرستان آستانه اشرافیه در گیلان و امامزاده هاشم در مازندران را از امامان قائم به سیف می‌دانند و از ائمه خود برمی‌شمارند. همچنین تربت ناصر اطروش و ناصر کبیر در شمال ایران برای زیدی‌های یمن دارای اهمیت بسیار است. امروزه جنبش انصارالله در مواضع سیاسی خود علیه استبداد و استکبار در غالب گفتمان مقاومت اسلامی همسو با ایران عمل می‌کنند (دارا و بابایی، ۱۳۹۴، ۱۴۵).

این حقیقت که انصار الله از تجارب سازمان دهی، سیاسی و مبارزاتی حزب الله لبنان (متاثر از انقلاب ایران) الگوبرداری کرده، امری غیر قابل انکار است. حدود دو دهه فعالیت‌های تربیتی، آموزشی و ایدئولوژیکی در کنار فعالیت‌های خیریه و بشردوستانه به انصار الله نفوذ قابل توجهی یه این جنبش در میان بسیاری از آحاد ملت یمن بخشیده است؛ جایگاهی که نه تنها توطئه های مذهبی بلکه صف بندی‌های قبیله¬ای نیز نتوانسته است آن را تحت تأثیر خود قرار دهد. این روند مشابه روندی است که در رابطه با حزب الله در لبنان رقم خورده است (دارا و بابایی، ۱۳۹۴، ۱۴۵).

پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، شعائر و نمادهای ارزشی و انقلابی ایران به شیوه‌های گوناگون در یمن مشاهده می‌شود :

از سال ۱۹۷۹ به بعد، در یمن شیعیان زیدی اردوهایی در فصل تابستان در شهرها و استان‌های گوناگون برگزار می‌کنند که ۲۵-۳۰ هزار دانش‌آموزان مقاطع گوناگون از دبستان تا دبیرستان را دربرمی‌گیرد. در تمام این اردوگاه‌ها تصویر حضرت امام خمینی قدس‌سره و مقام معظم رهبری بر سر در اردوگاه‌ها نصب می‌شود. کتاب‌های شخصیت‌های علمی برجسته ایران، از جمله شهید مطهری و شهید دستغیب تدریس می‌شود. فیلم‌های ترجمهٔ شدهٔ ایرانی

فصلنامه علمی -پژوهشی پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

سال دهم، شماره چهارم، زمستان ۱۳۹۹
[Downloaded from priw.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1399.10.4.1.8]

به نمایش گذاشته می‌شود. این در حالی است که هیچ کمک مادی از سوی جمهوری اسلامی ایران به آنها نمی‌شود و این اردوها با حداقل امکانات برگزار می‌گردد.

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1399.10.4.1.8]

نتیجه گیری

شیعیان زیدی کشور یمن که بعد از انقلاب اسلامی ایران به گروه موسوم به حوثی ها نامبردار شدند، تا سال ۱۹۶۲ میلادی بر این سرزمین حکومت می کردند که با وقوع کودتا از قدرت خلع شدند و بعد از آن حکومتی سکولار بر یمن حکمرانی کرده است. این جمعیت شیعه از آن زمان تا کنون با زیستن در انزوای ژئوپلیتیک از حقوق اولیه خود مبنی بر آزادی مذهبی، سیاسی و اجتماعی و دیگر حوزه ها محروم بوده اند. وقوع انقلاب اسلامی ایران در ربع آخر قرن بیستم بر خلاف تحلیل های رایج بین المللی و حاکم بودن فضای جنگ سرد مابین ابرقدرتهای شرق و غرب، با رویکردی دینی و دارا بودن مولفه های هویت بخش و قدرت نرم خود همچون : بازگشت به خویشتن، حمایت از مظلومان، مبارزه با صهیونیزم، مردم سالاری دینی، عدالت طلبی، استقلال خواهی، حمایت از جنبش های آزادیبخش، مقاومت اسلامی، مهدویت و انتظار ، اسلام سیاسی و انقلابی را به نمایش گذاشت و با ایجاد محوری تحت عنوان مقاومت اسلامی به رهبریت ایران و از دستاوردهای انقلاب اسلامی توانست باعث اتحاد و یکپارچگی دولتها و جنبشهای اسلامی در منطقه خاورمیانه گردد. شیعیان یمنی نیز متاثر از انقلاب اسلامی ایران بعنوان ضلعی مهم از این محور متاثر از انقلاب اسلامی ایران، از مذهب وهابیت برگشته و با قیام در مقابل استبداد داخلی و سلطه خارجی ،به احیای هویت مقاومت و ارزشهای دینی و مذهبی خود روی آوردند. بعبارتی دیگر تاثیرپذیری شخصیت های مهم شیعیان یمن همچون بدر الدین الحوثی که ساکن شمال کشور یمن هستند، از آرمانها و مولفه های انقلاب اسلامی و رهبری حضرت امام خمینی(ره) زمینه ساز گرایش بیشتر شیعیان حوثی به انقلاب اسلامی ایران شد و باعث تاثیرگذاری و هویت بخشی انقلاب اسلامی ایران در زمینه های تاثیرپذیری فکری و عملی شخصیت های یمنی از تفکرات انقلابی امام خمینی، سیاسی شدن و حضور فعال شیعیان حوثی در مشارکت سیاسی و اجتماعی یمن ، هویت دینی دادن و دیدگاه توحیدی بخشیدن به مبارزات آنها، احیای شیعیان زیدی و گسترش شیعه دوازده امامی، گسترش شعارهای ارزشی میان شیعیان یمن، شکل گیری و تقویت نهادها و تشکل های فرهنگی شیعی و القای روحیه مبارزه با استبداد داخلی و استعمار خارجی شد. و هم اکنون نیز بدنبال انقلابات کشورهای عربی خاورمیانه و شمال آفریقا در سال ۲۰۱۱ موسوم به بهار عربی،

فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1399.10.4.1.8]

یمنی ها نیز توانستند با تسلیم و کناره گیری رئیس جمهور وقت، علی عبدالله صالح زمینه را برای خواسته های دینی و سیاسی مشروع خود فراهم نمایند. نکته مهم در نتیجه این پژوهش این بوده که شیعیان حوثی یمن با تاثیرپذیری فکری و عقیدتی مستقیم خود از آرمانهای انقلاب اسلامی و رهبری انقلاب با الگو پذیری از هویت مقاومت در مقابل استبداد و نظام سلطه توانسته اند بر علیه نظام حاکم دست به قیام بزنند و به نوعی هویت بخشی مولفه های قدرت نرم انقلاب اسلامی ایران بدون دخالت فیزیکی اثر بخشی خود را بر شیعیان یمن به نمایش گذاشته است.

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1399.10.4.1.8]

منابع

الف - منابع فارسی

اکبری، حسین(۱۳۸۸) پدیده مقاومت، بسترساز اعمال قدرت فراملی ج.ا.ا، مجله سیاست دفاعی، سال هفدهم، شماره ۶۶.

بصیری، محمدعلی. مجیدی نژاد، موسی(۱۳۹۶) واکاوی تهدیدات امنیتی داعش بر محور مقاومت و تاثیر آن بر امنیت ملی ج.ا.ا، فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، سال چهاردهم، شماره ۴۸، صص ۷-۲۶ .

برزگر، ابراهیم (۱۳۹۴) نظریه های بازتاب جهانی انقلاب اسلامی ایران، تهران : انتشارات دانشگاه امام صادق(ع) .

پوستین چی، زهره (۱۳۸۹) قدرت نرم در گفتمان امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه آفاق امنیت، سال سوم، شماره هفتم.

تاجیک، محمدرضا (۱۳۸۳) جهانی شدن و هویت، هویت ملی و جهانی شدن، تهران : موسسه تحقیقات و توسعه علوم انسانی.

تلاشان، حسن (۱۳۹۱) انقلاب اسلامی ایران و تاثیر آن بر تحولات شیعه در یمن، فصلنامه شیعه شناسی، سال دهم، شماره ۴۰ .

جمال زاده، ناصر(۱۳۹۱) قدرت نرم انقلاب اسلامی ایران و نظریه صدور فرهنگی انقلاب، پژوهشنامه انقلاب سالامی، سال اول، شماره ۴، صص۶۱-۸۶ .

جعفریان، رسول(۱۳۸۸) اطلس شیعه، تهران، سازمان جغرافیایی نیروهای مسلّح.

حشمت زاده، محمد باقر(۱۳۹۵) تاثیر انقلاب اسلامی ایران بر کشورهای اسلامی، چاپ چهارم، تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

خرمشاد، محمد باقر و همکاران (۱۳۹۴) بازتابهای انقلاب اسلامی ایران، تهران : انتشارات سمت .

خواجه سروری، غلامرضا، شهرکی، حامد(۱۳۹۱) انقلاب اسلامی ایران و بیداری اسلامی در یمن با تاکید بر جنبش الحوثی، پژوهشهای انقلاب اسلامی، سال اول، شماره ۱.

دارا، جلیل و بابایی، محمود(۱۳۹۴) بازخوانی جنبش انصارالله یمن در بستر انقلاب اسلامی ایران، فصلنامه پژوهش¬های انقلاب اسلامی، ش ۱۵، ص¬ص ۱۲۹-۱۵۰.

درایسدل، آلاسدیدر و بلیک، جرالد. اچ. (۱۳۸۶). جغرافیای سیاسی خاورمیانه و شمال افریقا، ترجمهٔ دره میر حیدر (مهاجرانی)، چاپ پنجم، تهران: انتشارات وزارت امور خارجه.

دغشی، محمد (۱۳۸۸) تبارشناسی حوثی ها، دو هفته نامه پگاه حوزه، شماره ۲۷۰ .

دهقانی فیروزآبادی، سید جلال، هاشمی، سید محمد حسین (۱۳۷۹) اهمیت روابط فرهنگی ایران و مصر در عصر گفتگوی تمدنها، مطالعات آفریقا، سال پنجم، شماره ۲.

رستمی، فرزاد، لطفی، کامران، پیرمحمدی، سعید (۱۳۹۷) جنگ قدرت ها در یمن و امنیت جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه مطالعات روابط بین الملل، دوره ۱۱، شماره ۴۱ .

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-23]

[DOR: 20.1001.1.23222980.1399.10.4.1.8]

شیرخانی، علی، ترکی، هادی(۱۳۹۶) تاثیر انقلاب اسلامی ایران بر حوثی های یمن، فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، سال چهاردهم، شماره ۵۰.
صفوی، سید حمزه، نجابت، روح الله (۱۳۹۶) هویت و تاثیر آن بر سیاست خارجی یمن در دوران پسا اتحاد ۱۹۹۰، فصلنامه پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، سال هفتم، شماره سوم.
طباطبائی فرد، سید محمد (۱۳۹۴) حوثیان یمن، قم : انتشارات دانشگاه ادیان .
عباسی، مجید. گلچین، سعید (۱۳۹۴) انقلاب اسلامی ایران و ژئوپلیتیک تشیع در یمن، از هویت تا بیداری، مطالعات راهبردی بسیج، سال هجدهم، شماره ۶۹.
کاستلز، مانوئل(۱۳۸۰) عصر اطلاعات : اقتصاد، جامعه و فرهنگ (قدرت هویت)، ترجمه حسن چاوشیان، چاپ اول، تهران : سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
فوکو، میشل (۱۳۷۹) ایران : روح یک جهان بی روح، ترجمه نیکو سرخوش، افشین جهان دیده، تهران : نشر نی .
فاضلی نیا، نفیسه (۱۳۸۶) ژئوپلیتیک شیعه و نگرانی غرب از انقلاب اسلامی، قم : انتشارات شیعه شناسی.
میراحمدی، منصور، احمدوند، محمد (۱۳۹۴)هویت و مبانی فکری جنبش انصارالله در یمن، فصلنامه اندیشه سیاسی در اسلام،شماره ۲ و ۳ .
محمدی، منوچهر(۱۳۹۶) بازتاب جهانی انقلاب اسلامی، تهران : پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی .
نجابت، روح الله، کوشکی، محمد صادق(۱۳۹۵) انصارالله در یمن از تاسیس تا تثبیت، قم : دفتر نشر معارف .
نای، جوزف (۱۳۸۷) قدرت نرم، ابزارهای موفقیت در سیاست بین الملل، ترجمه سید محسن روحانی، مهدی ذوالفقاری، تهران : انتشارات دانشگاه امام صادق .

منابع اینترنتی

العماد، عصام(۱۳۸۸) گفتگوی مثلث با عصام العماد درباره اوضاع شیعیان یمن، قابل دسترس در پایگاه اینترنتی www . lakzaee.com/index.php.
صالحی، عباس(۱۳۸۸) نگرشهای سیاسی اجتماعی جنبش الحوثی، قابل دسترس در پایگاه اینترنتی :Http .// www.Khabaronline.ir/news-27871.aspx

ب - منابع انگلیسی

Agnew,western (1985) Geopolitical Thought in the twentieth century,new york : st martins ,john.
salisbury,peter (2015) Yemen and the Saudi – Iranian : cold war, The Royal Institute of International Affairs Chatham House, vol.2(1).

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1399.10.4.1.8]

Selvik,kjetil (2015) war in Yemen : the view from iran,the Norwegian peace building resource center,vol.1(2).

Scheff,Tomas (1994) Emotions and Identity : a Theory of Ethnic Nationalism, in calhoun.p.281.

Ney,Joseph (2002) the information revolution and American soft power,asiapacific review,vol 9,no,1.

DOI: ۱۰.۲۱۸۵۹/priw-۱۰۰۴۰۹

به این مقاله این‌گونه ارجاع دهید:

هاشم پور، پیروز؛ حقیقی، علی محمد (۱۳۹۹)، «رابطه انقلاب اسلامی ایران و محور مقاومت در هویت بخشی به حوثی های یمن» فصلنامه پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، س۱۰، ش۴، زمستان ۹۹، صص ۲۱۱-۲۴۲.

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-23]

[DOR: 20.1001.1.23222980.1399.10.4.1.8]